

Вернер Крумме *

СПРАВЕДЛИВИЙ СЕРЕД НАРОДІВ СВІТУ

Вернер Крумме

Вернер Крумме народився в Дортмунді (Німеччина) у 1909 році. Там він ходив до середньої школи і одержав диплом працівника торгівлі. Виховувався у протестантській сім'ї, проте сам не був релігійним. Його батьки були прихильниками нацистів, а він мав ліві погляди. Ніколи не був членом жодної партії.

У 1931 році в Ессен він зустрів Рут Хасс, з якою швидко заприятелював. Майже рік потому дівчина розповіла йому, що, хоча охрещена вона є як лютеранка, має єврейське коріння. Вернер був здивований, чому вона не розказала йому про це раніше. Однак така ситуація не викликала жодної проблеми. Одружилися вони у травні 1933 року.

Під час війни

Разом із приходом влади нацистів у Німеччині розпочалися систематичні акти дискримінації та переслідування німецьких євреїв. Відповідно до нацистського законодавства Рут була єврейкою. Захищало її однак те, що їх подружжя було мішане. Тим не менш, Вернера цілий час переслідували на роботі. Кожного дня їх принижували й тикали на них пальцями. У 1939 році, коли німецька армія увійшла у Польщу, чоловіка покликали у ряди Вермахту, проте за рік його ганебно вигнали з війська, дізнавшись, що його дружина є єврейкою.

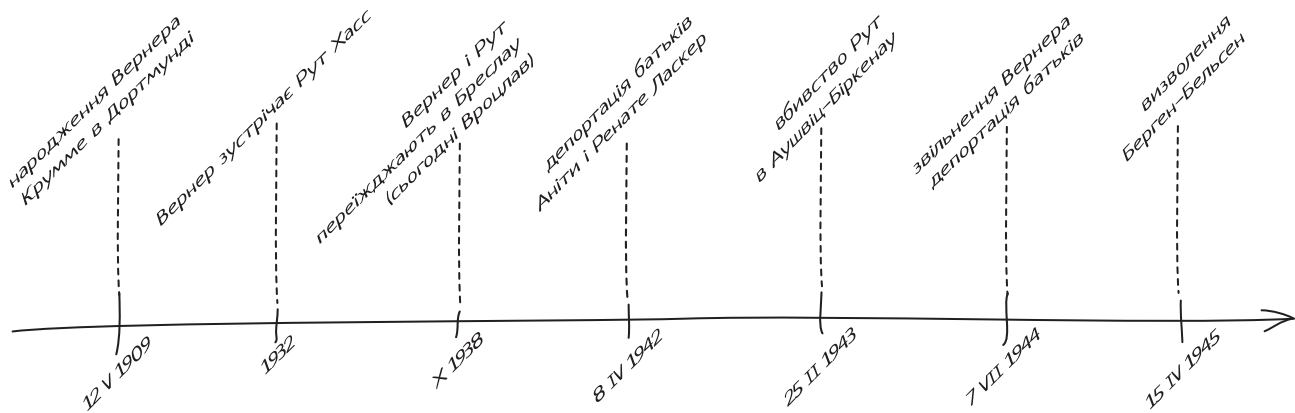
Вернеру вдалося отримати роботу в Бреслау (сьогодні Вроцлав), куди разом з Рут одразу ж переїхали. Там ніхто не знав ні їх, ні їх складної ситуації. На новому місці вони заприятелювали з групою людей, які були політичними противниками нацистів. Серед них був відомий юрист Альфонс Ласкер і його дружина Едіт – дуже талановита скрипалька. У них було три дочки: Маріанна, якій вдалося втекти в Англію ще до війни, Ренате (1924 р. н.) і Аніта (1925 р. н.). До 1940 року сім'я Ласкерів жила у гарному помешканні на вулиці Höfchenstraße (сьогодні Тадеуша Зелінського). Усі їх спроби виїхати зазнали невдачі.

8 квітня 1942 року нацисти змусили Альфонс і Едіт переписати на них усе своє майно і долучитися до так званого «пункту збору». Ренате і Аніта, які відбували примусові роботи, не були в депортаційному списку. Альфонс відмовився брати із собою дочок. Після депортації батьків дівчата отримали від них тільки три листи. Потім батьки безвісті пропали. Подружжя Ласкерів було вбито в Ізбіці недалеко від Любліна. Аніта і Ренате працювали на паперовій фабриці в Бреслау. Їм вдалося зв'язатися з конспіративним французьким рухом опору, представники якого були цивільними працівниками тієї ж фабрики. Обидві сестри розмовляли французькою досить добре, тому могли з ними порозумітися. З їх допомогою сестри отримали фальшиві документи французьких робітниць і вирішили втекти у Францію, оскільки увесь час були під загрозою опинитися в депортаційному списку.

Аніта і Ренате розповіли про свої плани сім'ї Крумме, яка на той час піклувалася ними. Вернер наполягав на зустрічі з французькими робітниками, щоб перевірити, чи може він довіряти їм. Французи здалися йому чесними людьми, і він допоміг їм підготувати фальшиві документи в своєму помешканні восени 1942 року. Аніта і Ренате останні дні перед втечею провели разом із сім'єю Крумме. Коли Вернер і Рут відправили гарно вбраних дівчаток без Зірок Давида на плечах, на перон вокзалу в Бреслау несподівано з'явилося гестапо і заарештувало всіх чотирьох. Скоріше за все хтось їх все-таки зрадив.

Подружжя Крумме і сестри Ласкер були відокремлені один від одного і відправлені до в'язниці в Бреслау. Після судового слухання дівчатка були засуджені до 18 місяців тюремного ув'язнення з тимчасовим відстрокуванням на 3 роки, але нарешті обидві були депортовані в Аушвіц-Біркенау. Коли з'ясувалося, що Аніта чудово грає на віолончелі, вона стала членом дівчачого концтабірного оркестру, що й врятувало їм життя. У листопаді 1944 року обидві сестри були перевезені до концентраційного табору Берген-Бельсен, в якому 15 квітня 1945 року дочекалися звільнення британськими солдатами.

У кінці січня 1943 року Вернера також відіслали в Аушвіц-Біркенау. Будучи арійцем і одночасно політичним в'язнем, він носив червоний трикутник на плечі. Відразу після прибуття до табору (скоріше

за все 25 лютого цього ж року) Рут померла в газовій камері. Через деякий час офіцер СС поінформував Вернера, що його дружина мертва, і сказав, що тепер він може почувати себе щасливим, тому що «позбувся цієї єврейської свині».

Завдяки своєму походженню Вернер залишився в Аушвіц так званим привілейованим в'язнем. Працював у службі Arbeitsdienst, розподіляючи в'язням роботу. Маючи такі привілеї, він міг допомагати іншим, наприклад, направляв їх на легшу роботу або викреслював зі списку осіб, приречених на смерть. Допомогав євреям. Єврейські в'язні (зокрема Вернер Баб) згодом визнали, що Крумме допомагав людям як тільки міг, і багато хто завдячує йому своїм життям.

У липні 1944 року Вернера звільнили з табору. Його повинні були негайно забрати у Вермахт, але йому вдалося цього уникнути. Після війни він казав, що не хотів бути в службі «вбивць своєї дружини». Намагався більше дізнатися про її смерть, але в якості доказів отримав лише свідоцтво про смерть, видане адміністрацією Аушвіц-Біркенау.

Після війни

Після війни Крумме оселився в Мюнхені, де вдруге одружився і виростив двох дочок. Брав активну участь в організаціях, які об'єднували колишніх в'язнів концентраційних таборів, а також боровся проти крайнощів правих у Німеччині. У 1964 році був нагороджений медаллю «Справедливий серед народів світу». Помер у Мюнхені 1972 року.